

„Chowanna”	Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego	Katowice 2003	R. XLVI (LIX)	T. 1 (20)	s. 211—213
------------	--	---------------	------------------	--------------	------------

Zbigniew Tyszką:
Rodzina we współczesnym świecie
Poznań, Wydawnictwo Naukowe UAM,
2002, ss. 135

Na rynku wydawniczym ukazała się kolejna praca Zbigniewa Tyszki, znanego socjologa rodziny, zatytułowana *Rodzina we współczesnym świecie*. Autor łączy w niej swoje wcześniejsze rozważania na temat rodziny z nowymi aspektami analiz, które wypływają z uwarunkowań współczesnego życia. Jak każda praca tego Autora tak i obecna zasługuje na uwagę i zainteresowanie. Rodzina, będąca od lat przedmiotem badań Z. Tyszki, została przedstawiona w procesie dokonujących się przemian, i to nie tylko lat ostatnich. Autor stara się pokazać mechanizmy i kierunki tych przeobrażeń. Jest to budowanie teorii rodziny współczesnej, której kondycja wiąże się mocno ze zmianami życia społecznego i zależy od interakcji z zewnętrznymi układami.

Praca została podzielona na cztery części, każda zawiera po kilka rozdziałów. Od ogólnych zagadnień poprzez szczegółowe Autor przechodzi do syntezy zarysowującej obraz rodziny w przyszłości. W ogólnych rozważaniach, dotyczących rodziny w sensie globalnym, zwrócono uwagę na charakterystyczne cechy tej instytucji wyznaczone warunkami konkretnej epoki — preindustrialnej, industrialnej i postindustrialnej. Ewolucja rodziny od związku instytucjonalnego do opartego na bezpośrednich więzach jest zauważane przez przywoływanych w pracy badaczy, takich jak E.W. Burgess i H.J. Locke, W.F. Ogburn i M.F. Nimkoff, J.Goode. Z. Tyszka prowadzi

wielopłaszczyznową analizę życia rodzinnego, uwzględniając materialne, kulturowe i kulturalne jego podstawy, strukturę i funkcje, miejsce rodziny w mikrostrukturze społecznej i społeczności lokalnej, świadomość członków rodziny dotyczącą życia rodzinnego. Te rozważania stwarzają podstawy do ukazania kierunków przemian rodziny w XX wieku, przyczyniających się do wykształcenia modelu rodziny małej, biologicznie zdeterminowanej, nieprodukcyjnej, egalitarnej, zamkniętej. Kolejny temat podjęty w części pierwszej dotyczy znaczenia rodziny dla jednostki i społeczeństwa. Ta podwójna perspektywa pokazuje wzajemne uzależnienie wpływów. Relacje między jednostką a rodziną nie są wolne od wpływu innych struktur społecznych. Społeczeństwo globalne wpływa modyfikująco na strukturę rodziny i jej funkcjonowanie, a sama rodzina jest istotnym elementem społecznych interakcji na różnych poziomach. Co zmienia się w rodzinie? Jak pisze Z. Tyszka, „kształtuje się nowa hierarchia dóbr rodzinnych” (s. 44), co oznacza wzrost znaczenia satysfakcji z życia małżeńsko-rodzinnego oraz wzrost wymagań co do jego jakości, a jednocześnie prowadzi do ograniczania jej instytucjonalnego wymiaru. Z uwagi na znaczenie rodziny dla jej członków oraz realizację przypisanych jej zadań wszelkie zaburzenia w jej funkcjonowaniu odbijają się ujemnie na losach jednostek i społeczeństwa. Troska o prawidłowe funkcjonowanie rodziny leży zatem w interesie zarówno jednostek, jak i społeczeństwa.

Wśród zagadnień szczegółowych przedstawionych w części drugiej znalazły się takie tematy jak: kultura behawioralna rodziny, rodzina a edukacja międzykulturowa, rodzina a socjalizacja dzieci. Kulturę behawioralną rodziny Z. Tyszka ujmuje dosyć szeroko, wskazując na cztery jej elementy: odgrywanie kultury, konsumowanie kultury, interakcje rodziny z zewnętrznymi układami kultury, tworzenie kultury. Autor zwraca uwagę na znaczenie każdego elementu, niemniej podkreśla szczególne znaczenie elementu „odgrywania kultury”, który polega na dostosowywaniu zachowań i dążeń członków rodziny do „wzorców kultury behawioralnej rodziny danego miejsca i czasu”. Zgodnie z założeniami w prowadzonej analizie poddaje pod rozagę cały splot czynników wzajemnie wpływających na siebie i warunkujących kierunek zachodzących procesów, pozwalających jednostce na oscylowanie między tradycją i współczesnością. Autor jest świadomy istotności zjawisk o zasięgu globalnym, których podłoże tkwi w tendencji do jednoczenia się Europy. Również i ten temat rozważa z punktu widzenia rodziny i jej roli w układach odniesienia społeczno-kulturowego.

Część trzecia pracy zostaje sprowadzona do przedstawienia sytuacji współczesnej rodziny w Polsce. Co dzieje się z polską rodziną na przełomie XX i XXI wieku? Odpowiedź przynoszą porównywane wyniki badań z lat siedemdziesiątych, osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych, przy czym ich analiza osa-

dzona została w tle szerszych zmian społeczno-politycznych, oddziałujących na rodzinę. Jednym z poważniejszych efektów transformacji ustrojowej jest bezrobocie, które w odniesieniu do rodziny nabiera szczególnego znaczenia. Autor zwraca uwagę na przyczyny, rozmiar i specyfikę zjawiska w zależności od zmiennych społeczno-demograficznych, na konsekwencje dla życia rodzinnego w tym dla jednostki i grupy.

Refleksje dotyczące przyszłości rodziny zostały zawarte nie tylko w części czwartej, ale przeplatają się także we wcześniejszych miejscach pracy. Zadawane są bowiem pytania o kryzys rodziny współczesnej, rozważania są prowadzone w formie porównawczej — kryzys czy zagrożenia, jaki jest stan współczesnej rodziny i szanse na przetrwanie. Autor zastrzega się, że przedstawia dopiero wstępny szkic obrazu rodziny XXI wieku, jaką będzie czy raczej może być oraz czym będzie czy też może być dla swoich członków.

Należy podkreślić, że Zbigniew Tyszką mówi w swojej pracy o rodzinie w sensie globalnym, a więc nie skupia się wyłącznie na rodzinie polskiej, podkreśla związki przemian dokonujących się na świecie i zwraca uwagę na ten sam kierunek, uwarunkowany przemianami społecznego życia: „Transformacja w Polsce współwystępuje z ogólnoeuropejskimi procesami cywilizacyjnymi, które część społeczeństw wprowadziły już w epokę postindustrialną, inne zaś wprowadziły dopiero na drogę prowadzącą ku społeczeństwu postindustrialnemu” (s. 104).

Omawiana publikacja ma niezaprzeczalną wartość, zarówno w sensie informacyjnym, jak i pobudzającym do własnych refleksji, uczy zwracania uwagi na współwystępowanie przyczyn kształtujących zjawiska społecznego życia. Można powiedzieć, że jest to zbiór esejów połączonych hasłem „rodzina w interakcjach z układami społecznymi zmieniającej się rzeczywistości”. Rozważania wskazują na złożoność procesów społecznych, którym podlega rodzina i od których nie może być odseparowana. Autor konsekwentnie wykorzystuje tutaj podejście wieloaspektowej integralnej metody badania środowiska rodzinnego, metody, którą posługuje się szkoła poznańska, a której Z. Tyszką jest twórcą. Omawiana praca jest cennym zbiorem analiz adresowanym do szerokiego grona odbiorców — nie tylko socjologów, ale wszystkich badaczy zainteresowanych problematyką rodziny.

Anna Kwak